Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar 1921-1942, seinni hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Frá Kallabúðafundum – Kristján Jónsson frá Garðsstöðum – Pétur Jónsson frá Stökkum – Þjóðhátíðarveisla á Reykhólum

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360

Benediktarskjöl

Askja 5-16, Örk 5

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Þjóðhátíðarveizla á Reykhólum.

(Eftir Pétur Jónsson frá Stökkum).

Þjóðhátíðarárið 1874 var mikið ~~hrifningarár~~ fagnaðarár, og hrifningar-alda fór um alla þjóðina, út á yztu andnes og innst til dala. Konungurinn var væntanlegur til landsins, hinn fyrsti konungur er hér sté fæti á land — auk Haraldar konungs blinda — og ~~undir~~ viðbúningur var mikill ~~undir~~ upp hátíðahöld víðsvegar um land. Uppdrátturinn Gröndals hafði borizt út um land og vakið mikla aðdáun.

Reykhólasveitin var um þessar mundir fremri flestum sveitum í Barðastrandarsýslu að menningu og stjórnmálaáhuga. Eflaust átti Ólafur E. Johnsen prófastur á Stað

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

drjúgum þátt í því. Hann bar af flestum samtíðarmönnum sínum að höfðingsskap og skörungsskap bæði í sjón og raun. Hann var bæði bræðrungur og mágur Jóns Sigurðssonar forseta og aldavinur hans. Mun hann áreiðanlega hafa vakið stjórnmálaáhuga hjá sveitungum sínum og reynt að gera þeim ljóst, hve ~~þýðingarmikil~~ merkileg þau tímamót væri, er í hönd fóru, og hvatt þá til að fagna hinni upprennandi frelsistíð á viðeigandi hátt.

Þá hafði hinn kunni bændahöfðingi, Bjarni Þórðarson, reist bú á Reykhólum fyrir nokkrum árum, og hafði síðan bæ í smíðum þjóðhátíðarsumarið, miklum og reisulegum eftir þeirra tíma mælikvarða. Þótti bær þessi, er hann var fullgerður, bera af öllum torfbæjum á Vesturlandi, og þótt víðar væri leitað, að öllu fyrirkomulagi og vöndun. Bær þessi stendur enn þá, en mun nú vera sem biðukolla fagurs fífils.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Á Reykhólum var nú stofnað til veizlu mikillar og mannfagnaðar, hinn 2 ágúst. Eflaust hefir þetta verið í samráði við helztu bændur sveitarinnar. En Bjarni á Reykhólum lagði allt til veizlunnar og hafði allan ~~undir~~ viður-búning og forstöðu á hendi.

Bjarni átti þá miklum óunnins borðvið, sem átti að fara í nýja bæinn. Voru það allt 12 feta borð, sem þá var venjulegasti borðviðurinn. Sunnanvert við bæjarþilið var rennislétt grasflöt. Þar sló hann upp skála, 18 álna löngum og 6 álna breiðum. En vegghæð mun hafa verið 3½ – 4 álnir. Skálinn var allur úr nýjum borðvið, veggir og þil, en stafir úr gamla bænum, sem ~~búið~~ lokið var að rífa. Hvergi mun hafa þurft að saga borð í sundur. Fyrir gaflana var tjaldað ofan upsa. Bekkir voru meðfram báðum hliðum og göflum, en dúkuð borð meðfram endilöngum bekkjunum.

Veizla þessi er mér enn í barnsminni, enda sat ég í henni.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Undirbúningur var mikill, full-
-orðnu nauti var slátrað og mikið
bakað af pönnukökum, lummum,
vöfflum, og svo eitthvað af jólakökum
og smákökum. Vínföng voru heldur[2]
ekki[1] látin vanta, og var bæði brenni-
-vín, romm, rauðvín, og ef til vill
fleiri víntegundir til mannfagnaðar.
Alt var undirbúið af hinni mestu
forsjá og fyrirhyggju.

Hátíðarhaldið ~~s~~ ~~byrjaði~~ hófst með því,
að messað var á Staðarkirkju, sunnu-
-daginn 2. ágúst um dagmálabil,
klukkan níu. Kom þar fjölmenni
úr Staðarsókn. Að lokinni guðsþjón-
-ustu var tafarlaust haldið að
Reykhólum og flutt þar önnur
guðsþjónusta. Milli kirknanna er
um ~~2½~~ hálfrar annarar stundar reið. Ólafur
prófastur messaði á báðum stöðunum.

Að lokinni messu var sezt að máltíð
í skálanum. Tvisvar var hann alskip-
-aður undir borðum og hafa því gestir
verið allmargir.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Á borðum var nautasteik, brauð og smjör og vínsúpa með sveskjum og rúsínum, einnig súpa með kjötsnúðum, handa þeim, er það kusu heldur. Og man ég, að ég kaus heldur vínsúpuna. Veður var hið fegursta, bjart og blítt, og skemmti fólk sér úti að lokinni máltíð. Síðar var veitt kaffi og súkkulaði með kökum. – Ekki var þess lengi að bíða, að komið væri inn rjúkandi toddy í stórum skálum. Var þá sezt að drykkju og eflaust margt rætt um landsins gagn og nauðsynjar, og sungin ættjarðarkvæði. Söngnum stjórnaði Jón stúdent Jónsson frá Steinnesi. Var hann þá nýfluttur að Bæ í Hrútafirði með mági sínum Ólafi lækni Sigvaldasyni. Jón kvæntist ~~giftist~~ síðar Herdísi Andrésdóttur skáldkonu. Jón ~~tók~~ lék undir á fiðlu. Var slíkt þá óþekkt þar um slóðir, og þótti mikið til koma. – Annar maður var einnig, sem mjög gekkst fyrir skemmtun í samkomunni. Það var Gestur skáld Pálsson frá Myrar-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

-Tungu. Hann las þar upp boðsbréf
að Ísafold, sem Björn Jónsson
hugðist þá að stofna. Annað boðs-
-bréf las hann einnig upp að hann-
-yrðabók, sem Sigurður Guðmundsson
málari hugðist að gefa út. Í henni
áttu að vera myndir af íslenzkum
blómum, sem sauma mætti eftir,
„baldýringu, bróderingu, ~~skatteringu~~
og glit“. Las hann hvort bréfið
prívat í miðjum skálanum og fékk
gott hljóð. Næstu daga ferðaðist
hann um og safnaði mönnum
fyrir þjóðmenjasafnið, sem þá var
verið að ~~stofna~~ koma á fót og kallað
var Forngripasafn.

Eitthvað var komið við að dansa
og munu þau Bæjarsystkinin hafa
gengizt fyrir því, Jón stúdent og
systur hans frú Elísabet, Ingunn og
Sigríður, svo og Gestur Pálsson.
Lítið mun þó hafa kveðið að því,
því að bæði var sú skemmtun nær
því óþekkt víðast til sveita um

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

þar mundir, og svo var gólfið í dans-
-salnum ekki annað en jörðin.
Utansveitarmenn voru fáir eða
engir á samkomu þessari. Auk þeirra,
sem áður ~~voru~~ eru taldir, voru atkvæðamenn
ýmsir, svo sem Pétur hreppstjóri Gestsson
á Hrísháli, móðurbróðir Gests Pálssonar,
Ólafur læknir Sigvaldason, og síðast
en ekki síst Bjarni Þórðarson á
Reykhólum, og ýmsir aðrir gildir bændur.
Veizla þessi stóð mikið af nóttunni,
og að veizlulokum greiddu allir Bjarna
fyrir veitingar svo sem upp var sett,
en það var hálfur dalur fyrir konur
og unglinga og alla þá, sem ekki
neyttu víns, en einn ríkisdalur
fyrir þá, sem fleygðu í staupinu og
hefir Bjarni Þórðarson áreiðanlega
ekki haft á því neinn ábata.
Samkoman fór öll prýðilega fram
og sást enginn ölvaður svo að bæri.
Ég var tíu ára þegar þetta ~~skeði~~ gerðist og var
ég þá með móður minni, sem var
í kaupavinnu á Reykhólum þetta sumar,
og af þeirri ástæðu atvikaðist svo, að ég
sat í veizlunni.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Atvinnuhættir í Breiðafjarðareyjum

(Kafli úr ritgerð um: Atvinnulýsing
Eyjabúskap í Breiðafirði)
Eftir Bergsvein Skúlason
bónda í Skálmarnesmúla)

— ~ —

Vorannir.

Hreinsun. Þegar vora tekur og ísa leysir af sundum, er það eitt af fyrstu vorverkum í eyjunum, að fara í úteyjar og hreinsa þær. Haustbrimar fleyta oft „þangi“ og þara langt upp á eyjar, einkum þar sem eyjar eru lágar og sjógangur mikill. Einnig ber mál og sand upp á grundirnar. Þetta þarf að hreinsa burtu, eigi það ekki að valda skemmdum á eyjunum og spilla slægjum og beit.

Annað erindi er og í eyjarnar þá, er komið og varptíminn er

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

aðalatriðum hin sömu og jafnan hafa gilt á al-
-mennum ~~kjósand~~ þingmálafundum. Síðan. Sumum
kann þó að virðast einkennilega til orða tekið, sums-
-staðar, eins og þar sem kveðið er á, að forseti skuli
„veljast með atkvæðum fundarmanna“, og að einn
maður skuli tala í senn. – En þetta hvorttveggja
hygg eg að skoða beri sem sókn gegn ríkjandi aldar-
-anda. – Atkvæðisréttur, – jafnvel takmarkaður réttur
meira háttar bænda – var þá ekki viðurkenndur í
sveitamálunum. – Hreppstjórar jafnaðu gjöldum á hrepps-
-búa, oftast í samráði við sóknarprestinn. – Skipanir
komu að ofan, frá yfirvöldunum, og þar, sem meira
máli skifti, komin handan um haf. – Því mátti það heita
næsta nýstárlegt, er fundarmönnum sjálfum var með
fundarsköpunum boðið að kjósa fundarstjórann, en
fundarboðendum eigi ætlað að skipa hann. – Aftur
virðist hafa kennt nokkurs einræðis í því, að ætla
fundarstjóra að velja sér varafundarstjóra og ritara.

Fundarsköpin voru í þessa leið, eftir því, sem fundar-
-maður skýrir frá í Gesti Vestfirðingi:

1. Forseti skal veljast með atkvæðum, og má hann ei
neita að takast forsetadæmið á hendur. Hann stýrir
meðferð mála þeirra, sem samkomumönnum og
hinum kemur saman um að ræða skuli.

2. Forseti kýs sér aðstoðarmann, og má sá, er hann
velur, ei neita valinu.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

3. Forseti nefni til tvo skrifara. Skal og forseti nefna fleiri, ef þurfa þykir, og má enginn skorast undan valinu.

4. Þau mál skulu fyrst rædd, sem mest virðist nauð-syn á, en ef ei semur, skulu atkvæði ráða.

5. Ekki má taka til máls nema einn í senn, sem stuttlega en greinilega færir fram ástæður sínar.

6. Þá skal bænarskrá semja, er 2/3 samkomumanna samþykkja, og skulu allir skrifa nöfn sín undir hana.

7. Fundarhald, stutt ágrip af öllu, sem gerist á fund-inum, skal rita í bók þá, sem fullgerist af forseta, varaforseta og riturum báðum.

8. Að þessu sinni skal fundurinn eigi standa nema í tvo daga.

9. Forseti og aðstoðarmaður hans vaki yfir reglu og siðsemi á fundinum, og eru allir skyldir til að hlýða þeim, meðan á fundinum stendur.

Ekki verður séð af fundarfrásögninni í Gesti, hverjir hafi verið flytjendur málanna, né hvernig um-ræður hafa fallið, en allt voru það mikilsvarðandi landsmál, sem til meðferðar voru tekin. — Í eftir-greindum málum voru samþykktar tillögur eða álykt-anir, á þessa lund:

1. Að konungur veiti landinu ótakmarkað verzlunarfrelsi. — 2. — Að Alþingi verði (framvegis)

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

háð á Þingvöllum. — 3. Að væntanlegur Þjóðfundur verði haldinn á Þingvöllum en ekki í Reykjavík. — 4. Að Útsleifan verði afnumin (aftekin) í Þremur ?
sýslum vestra. — 5. — Að allir embættismenn landsins riti bréf sín og bækur á íslenzku. — 6. Að ?
Vesturamtið haldi takmörkunum sínum meðan amtmenn eru í landinu. — 7. Að skýrsla um fjárhag landsins verði hið bráðasta samin og birt almenningi, "svo engan þurfi að gruna um óskipulega meðferð á fé landsins" — segir í tillögunni. —

Þessi fyrsti fundur stóð í tvo daga, og all-langt fram eftir nóttu síðari daginn. — Veður hafði verið gott, og fundurinn tókst miklu betur en almennt hafði verið spáð. Marka má ánægjuna með fundarhaldið, af þessari frásögn í Gesti Vestfirðingi:

„Það má fullyrða, að fundur þessi fór vel fram og skaplega í flestu tilliti; og má enginn vita, hversu mikil og mörg not mega af þvílíkum fundum verða, þegar það er aðalefni þeirra, að glæða með mönnum þjóðerni vort, frelsi og ættjarðarást, ræða ýms þau mál, er tímanna byltingar og þjóðarástand vort bendir oss til, að miklu varði fyrir landsheillir vorar og framfarir." —

Eflaust hafa þessi ummæli og önnur svipuð, er lifðu á vörum fundarmanna eftir heimkomu

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

styrkt ~~álit~~ virðing fundarins. – Vafalaust hafa margir beðið næsta fundar með tilhlökkun. – Var sá fundur ~~og~~ miklu betur undirbúinn og stórum fjölmennari:

Á þessum fyrsta fundi var auðvitað ekki um skýli að ræða á Kollabúðaeyrum. – Fundurinn mun hafa verið haldinn undir beru lofti; en aðkomumenn fluttu með sér tjöld til að hvílast í og matast. – Fundarmenn afréðu því að koma þar upp tjaldbúð til fundahaldanna eftirleiðis. – Til þess að sjá um ~~byggingu~~ gerð búðartóftarinnar voru valdir í lok fundarins þeir Jón Bjarnason í Reykhólum, síðar alþingismaður í Ólafsdal, Gestur Einarsson hreppstjóri á Hríshóli, Björn Magnússon í Berufirði og Sumarliði Brandsson á Kollabúðum.

Ákveðið var, að búðartóftin yrði 30 álna löng, 6 álna breið og ~~2~~ tvær álnir á hæð. – Mælt var og fyrir um, að tóftin skyldi tjölduð með alenglegri vaðmálsvoð.

Lofaði þá einn fundarmanna, Kristján hreppstjóri Ebenezersson í Reykjarfirði, að hafa voðina tilbúna, er búðin væri komin upp. – Fundarmenn skutu saman álitlegri fjárhæð til búðar~~byggingarinnar~~gerðarinnar. – Verkaskiftingu var hagað þannig, að nærsveitamenn skyldu annast tóftar-hleðsluna. – Eyjamenn gáfu timbrið í grindina og fluttu stór tré á teinæringum sínum í Þorskafjarðarbotn. – Talið er og, að Kristján í Reykjarfirði hafi einn gefið tjaldvoðina. – Hann var

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

einn af fremstu búhöldum á Vestfjörðum um sína daga, rausnarmaður og mikils metinn. Var unnið að búðargerðinni af frábærum áhuga og einbeygni, svo allt var til reiðu á tilskildum tíma.

Þegar annar Kollabúðafundur hófst, hinn 22. júní 1850, var búðin fullgerð. - Ullarvoðarstrangarnir höfðu verið sendir norðan frá Ísafjarðardjúpi nokkrum áður. Var nú tjaldið sett á búðargrindina áður en fundur var settur. - Búðin var reist á hinni fornu búðartópt Gests Oddleifssonar. - Voru bekkir í búðinni, tvísettir, og var ætlað að þar gæti rúm-ast á fjórða hundrað manns. - Var búðin að öllu hin prýðilegasta, og mikla fullkomnari en menn höfðu almennt í fyrstu þorað að vonast.

Þenna Kollabúðafund sóttu um 140 manns, og „að auki margt unglinga og kvenfólks" segir í fundarfréttunum. - Forseti fundarins var kjörinn Ólafur prófastur Sívertsen, og varaforseti Jón Thoroddsen, sem þá hafði nýlega gerzt sýslumaður Barðstrendinga, og var seztur að í Flatey. - Við setningu fundarins töluðu þeir sýslumennirnir Jón Thoroddsen, Magnús Gíslason, og síra Eiríkur Kúld. Fór fundur þessi að öllu skipulega fram, og þótti takast mætavel. Mun miklu hafa um það ráðið, að nú var fundarhús gott til afnota, þar sem tjaldbúðin var. Stóð

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

fundurinn í fulla þrjá sólarhringa. Fundarmenn höfðust við í smátjöldum, er þeir fluttu með sér, hinir helztu þeirra, rabbuðust við og skemmtu sér milli fundarstarfanna. — Fyrirmenn Flateyinga höfðu byrgt sig ríkulega af vistum og víni. — Veittu þeir ~~óspart~~ fundarmönnum rausnarlega, en ~~samt~~ þó fór allt fram með reglu. ~~og gætti lítt eða ekki ölvunar.~~ — Jón Thoroddsen komst svo að orði í kunningjabréfi skömmu síðar, að vart hefði hann lifað skemmtilegri daga, en fundardagana í Kollabúðalgreni að þessu ~~þetta skifti~~ sinni.

Aðalmál fundarins var að sjálfsögðu sjálfstjórnarmálið. Þjóðfundurinn alkunni hafði þá verið boðaður næsta vor. — Til þess að fjalla um þetta mest vandandi mál var kosin 9 manna nefnd. Meðal þeirra voru fjórir þjóðfundarfulltrúar, þeir Ásgeir alþm. Einarsson í Kollafjarðarnesi, Brynjólfur Benediktsen í Flatey, og prestarnir Lárus M. Johnsen í Holti og Ólafur E. Johnsen á Stað — svo og Jón Thoroddsen. Álit nefndarinnar og vilji fundarins í máli þessu hneigði í hina frjálslyndustu átt. — Þá voru rædd samgöngumál, verzlunarmál og landbúnaðarmál. Ályktanir voru gerðar í þeim málum öllum, og bænaskrár sendar til stjórnarinnar, svo sem venja var á hinum þjóðfrelsisfundunum. — Héraðsmál

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

gnús vöru og rabb. — Nefnd annaðist um ruðning vegar á Þorskafjarðarheiði og nauðsyn þess að hlaða þar fleiri vörður. — Einnig var vakið máls á því, að varða Glámuveg. — Þetta var árétt á síðari fundum, og mun hafa komizt til framkvæmda að meira ~~og~~ eða minna leyti.

Þá má og geta þess, að á fundi þessum kom fram uppástunga um stofnun Sjómannaskóla. — Nefnd var kosin í málið. Vildi nefndin ekki láta fundinn senda frá sér bænarskrá til Alþingis né Þjóðfundar um stofnun slíks skóla, — bar því við að slíkt mundi tefja fyrir málinu. — Að öðru leyti voru fundarmenn einhuga um ~~hve~~ brýna nauðsyn þess að efna til siglingafræðikennslu innan lands, svo ~~skipstjórnarmanna~~ fullkominnar, að skipstjórnarmenn væri gata fleytt því út fyrir landsteinana.

Til fjáröflunar handa skólastofnuninni ~~stakk~~ lagði nefndin til ~~upp á því~~, að farið væri fram á það við þilskipaeigendur í Vestfirðingafjórðungi, að leggja af mörkum 8 skildinga af hverri hákarlslifrartunnu, þeir, er öfluðu minna en 50 tunnur yfir sumarið, en 12 skildinga frá þeim, er öfluðu frá 50–100 tn., og 16 skildinga af tunnu hverri, ef sumaraflinn yrði yfir 100 tunnur. Bundust síðan 10 nafngreindir þilskipaeigendur á fundinum samtökum um að leggja af mörkum þetta tillag og ganga eftir því hjá öðrum skipaeigendum

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Vestfjarða. ~~Um þennan tíma~~ :– Kosin var þriggja manna framkvæmdarnefnd, sinn maðurinn úr hverri Vestfjarðasýslunanna. – Voru það þeir Ásgeir Einarsson alþingismaður af hendi Strandamanna, Ásgeir Ásgeirsson skipherra á Ísafirði, úr Ísafjarðarsýslu og Sigmundur kaupmaður Jónsson í Flatey úr Barðastrandarsýslu:– Fjárframlögum til skólastofnunarinnar gekk eftir atvikum greiðlega í Ísafjarðarsýslu, en lítt eða ekki kom inn úr Strandasýslu né Barðastrandar. Höfðu 9 fiskskipaeigendur í Ísafjarðarsýslu þegar beðist við frá 10, er fyrr var getið, ~~[illegible]~~ og ~~höfðu~~ létu þeir alls af hendi tilskilið tillag. – Birtist fyrsta skýrsla um stofnunina í Þjóðólfi 10. april 1851, ~~[illegible]~~ og fylgdi henni snjöll hvatningargrein um fullkomnun sjómannaskóla. – ~~Síðar um [illegible]~~ sumarið 1851, hinn 18 ágúst, var fundur haldinn í Ísafjarðardeildinni:– Var þá ákveðið, þar sem ekkert hafði heyrzt frá öðrum, er í félagið höfðu gengið að kalla bætum, og óvíst, hvort nokkuð kæmi frá þeim, að stofna sjómannaskóla í Ísafjarðarkaupstað. – ~~[illegible]~~ Voru kosnir í forstöðunefnd, eða til að koma málinu á ~~[illegible]~~ stofn, þeir Ásgeir skipherra, Hans E. Johnsen prófastur í Holti í Önundarfirði og E. Olsen faktor á Ísafirði. Höfðu þá safnast alls rúmir 196 ríkisdalir. ~~[illegible]~~

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

E. Olsen faktor var falið að kaupa áhöld og fleira til skólans, og fengnir í því skyni 250 ríkisdalir, og hafa þá skipherrarnir og einhverjir fleiri lagt fram það, sem á vantaði.

Kollabúðafundur og framkvæmdanefndin hafði í upphafi hugsað sér að stofna til sjómannaskóla fyrir land allt, og fá til þess styrk og stuðning stjórnarvaldanna, en tregða stjórnarinnar = öngþveiti þá fyrir allan. — ~~Hinni~~ Sakar forstöðunefndin í ~~skipa~~ lokaskýrslu í Þjóðólfi 1853, Oddgeir Stephensen forstjóra íslenzku stjórnardeildarinnar í Kaupmannahöfn um stirðar undirtektir ~~um~~ við málaleitun þeirra. Varð því ekki hinni djörfu hugmynd Kollabúðafundar um allsherjar sjómannaskóla fyrir Ísland ~~alls~~ hrundið til framkvæmda. — ~~Ísland~~ Þó hafðist það fram fyrir ósérplægni og brautseigju Ísfirðinga, ~~ennþá~~, að sjófræði-kennsla ~~skipulag~~ hófst á Ísafirði veturinn 1852, sem telja má hinn fyrsta sjómannaskóla á Íslandi. — Kennari var Torfi Halldórsson frá Árnanesi í Dýrafirði. — Hélt hann uppi skóla þessum á Ísafirði í nokkur ár. — Veturinn 1852 hafði hann 6 nemendur. Ekki er vitað, hvort Torfi naut nokkurs styrks af fyrrgreindum tillögum þilskipaeigenda, en hann ~~tók~~ hafði tekið skipstjórapróf í Danmörku um þetta leyti.

Torfi ~~fluttist~~ settist síðar að á Flateyri, og varð þar um mannsaldurs skeið athafnamikill útgerðar-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

- maður, trúði og kaupmaður. - Kenndi hann þar um langt árabil ýmsum mönnum sjómannafræði á heimili sínu. - Af því, sem hér er sagt, má segja, að Kallabúðafundur hafi ~~fyrstur gengið til liðs~~ átt upptök að sjófræðikennslu á Íslandi. Og vafasamt má telja, að þessi sjómannaskóli á Ísafirði hefði komizt á fót, ef forgöngumennirnir hefðu eigi átt þess kost að koma saman á Kallabúðum.

Næst var Kallabúðafundur haldinn vorið 1853. Engin gögn ~~er~~ hafa geymst í blöðunum um ályktanir hans. Þjóðólfur 6. júlí um sumarið segir einungis, að fundurinn hafi verið fjölmennur. „Þar hafi verið rædd mörg mál og bænarskrár samdar til Alþingis"

Ekki verður hér sagt um það, hvort fundur hafi verið háður 1855, en af Kallabúðafundi sem haldinn var dagana 16. og 17. júní 1857, flytja blöðin allítarlegar fréttir. - Fundarmenn voru úr fjórum sýslum, Vestfjarðasýslunum þremur og úr Dölum. Meðal þeirra segja þau, að verið hafi: einn sýslumaður, þrír prófastar, fimm prestar og tíu hreppstjórar. - Ekki er getið um fundarstjóra. - ~~Samþykkt~~ Af ályktunum fundarins má nefna þetta:

Bænarskrá um stjórnarbót var samþykkt og undirrituð af 228 mönnum. - Að sjálfsögðu hafa.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

fundarmenn ekki verið svo margir, en undirskrift-
-um verið safnað áður, víðsvegar um fundarsvæðið.
Rætt var um fiskveiðar Frakka hér við land. Frakkar
höfðu um það leyti gert [illegible] umsvifamiklar [illegible] á
fiskiskútum sínum, einkanlega við Vestfirði. — Höfðu
útgerðarmenn frá Dunkerque sent erindi til
Alþingis um að fá að stofna fiskimannanýlendu
í Dýrafirði, og var talað um að reisa þar
stóra fiskveiðimannastöð, með íbúðarhúsum handa
400–500 manns. Skoðanir manna voru skiptar í
þessu efni, en Kollabúðafundurinn, þ.e. meiri hluti
fundarmanna var þessari málaleitan Frakka andvígur.
— Lesið var bréf frá Íslendingi búsettum í Grænlandi,
þar sem Vestfirðingar voru hvattir til smíða og
notkunar á Selskinnsbátum (húðkeipum). — Enn-
-fremur var þar bent á gagnsemi hvílupoka handa
ferðamönnum, er fara um fjallvegi á vetrum, og sagt
fyrir um gerð þeirra. — Þótt þessar hvorutveggja
hafi að líkindum verið vel tekið, þá sést hvergi,
að neinn skriður hafi komist á þessi mál.
Sæluhús hafði verið reist á Þorskafjarðarheiði
að hvötum fundarins 1850. — Var nú slegið frá
Kostnaðarverði þess, en fjár hafði þó ekki nefnt(?) í
fundarfréttunum. — Er þetta sama húsið sem ennþá
stendur á Þorskafjarðarheiði, en oft mun hafa verið

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

dittað að því
~~teppað upp á það~~ síðan, og meðal annars lotið í það jarðspak. – Fjörkluðamálið bar og á góma. Það mál var þá ekki komið á sitt versta stig.

Enn má nefna það, að skorað var á fundarmenn að ná sér í hreindýr til tamninga. – Vóru umráðamenn fréttablaðanna hvattir til þess að efla áhuga manna á hreindýraveiðum í því skyni að temja þau og nota til drátta. – Lítinn árangur mun þessi áskorun og hvatning hafa borið, og að minnsta kosti alls ekki á Vesturlandi.

Þá var þess getið, að Ólafur Snóksson jarðyrkjumaður í Flateyjarhreppi hefði fyrirhugað ~~áformað~~ að stofna til búnaðarkennslu. – Fundarmenn tjáðu sig þess mjög fýsandi, að búnaðarkennsla yrði komið á fót í héraðinu. – Var samþykkt að stofna nokkurskonar félag Ólafi til styrktar um þetta ~~í þessu efni~~; og ~~sáta~~ jafnframt ráðgert, að Vestfjarðasýslurnar (Barðastrandar- Ísafjarðar- og Strandasýsla) skyldu hver um sig kosta að minnsta einn pilt til náms hjá Ólafi. – Gert var þó ráð fyrir að fleiri menn vildu njóta búnaðarkennslunnar, en þessir þrír. – Talað var og um, að sýslurnar styrktu Ólaf til bústofnunar á hentum ~~einhverjum~~ stað, ef kennslan yrði komin á fastan fót. – Frekari sögum fer um búfræðiskennslu þessa. – Þorvaldur Thoroddsen segir í Lýsing Íslands. (~~B~~ IV. bls. 431). „Eftir tillögum Kollabúðafundar 1857, var stofnaður búnaðarskóli í Flatey á Breiðafirði.

með bóklegri kennslu að vetrinum og verklegri að sumr-
-inu. Var sá skóli haldinn 1857–58, en hve lengi
hann hefir staðið, vitum vér eigi." —

Skrifaðir menn, aðrir uppi í Eyjahreppi, vilja þó ekki kannast við að hafa heyrt getið um búnaðarskóla í Flatey. — En Ólafur Jónsson, mun hafa haldið þar uppi kennslu í nokkrum búfræðigreinum í einn eða tvo vetur, eftir að umræddur Kollabúðafundur var háður. — Hann hafði verið at námi í Flatey, og síðan numið jarðyrkju. — Ólafur var móðurbróðir Björns Jónssonar ritstjóra og ráðherra, og voru meðal barnabarna hans þeir Magnús Guðmundsson í Reykjavík, og Júlíus búfræðingur á Miðjanesi í Reykhólasveit.

Lést Ólafur ungur að aldri um eða eftir 1870.

— Þótt hér yrði að vísu aldrei um skipulega búnaðarkennslu að ræða, ber þó ályktun þessi ágætt vitni um hinn ríka framfaravilja fundarmanna, og skilning þeirra á mikilvægi búnaðarfræðslunnar.

Til undirbúnings þessum Kollabúðafundi höfðu verið haldnir fundir í ýmsum sveitum Vestfjarða. Meðal annars er getið um fjölsóttan fund í Reykjarfirði við Ísafjarðardjúp. — Þess var og látið getið, að jarðabótafélög væri víða í undirbúningi á fundarsvæðinu, og almennur áhugi fyrir stofnun verzlunarfélaga.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Vorið 1859 var næsti fundur. Eftir því, sem ráðið verður af frásögn í Þjóðólfi hefir sá fundur einnig verið fjörugur og vel sóttur. – Getið er ályktana í þessum málum: Fjárkláðamálið var þá í algleymingi. Ekki er getið um hvort lækningamenn eða niðurskurðar-menn hafi verið fjölmennari, en samþykkt var, að Þorskafjarðarþinghá skyldi taka þátt í kostnaði við verðina. Bænarskrá, samin af 5 manna nefnd, beindi þeim tilmælum til Konungs að láta hindra ólöglegar fiskveiðar útlendinga við strendur landsins. –

Beðið var, ~~nu~~ að lausakaupmönnum yrði leyft að verzla í Reykjarfirði við Ísafjarðardjúp. –

Óskað var eftir, að reikningar Landsprentsmiðjunnar yrðu birtir á prenti. – Ítrekuð var beiðni frá síðasta fundi um að fá til sýnis hvílupoka frá Grænlandi. Þess var getið á fundinum að kennsla fengist í bóklegri og verklegri búfræði í Flatey. – Má af því sjá, að ekki hefir Ólafur og þeir, sem á bak við honum stóðu, ~~at~~ enn verið af baki dottnir með búnaðarkennsluna.

Rætt var um, að viðhalda bæri þeim 30 hreppa-nefndum, sem síðasti fundur kaus. – Jafnframt var og getið framkvæmda þeirra. – Þessar nefndir hafa vafalaust verið stofnaðar í flestum eða öllum sveitum Vestfjarða ~~sýslunum~~, og e.t.v. ~~máske~~ einhverjar í Dalasýslu, í því skyni að búa mál undir Kollabúðafundina, og

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

skutla að fundarsókn~~inni~~.

Talað var um samskot til prestaekknasjóðs~~ins~~ og ekkna yfirleitt, og mælt hefði menn sína vorkunnlega, en ekkert gert í því máli. – Var borið við fjármissi, varnakostnaði og miklum gjöldum til jafnaðarsjóðs. ~~Þá var landssjóður, sem síðan 1918 heitir ríkissjóður, ekki til orðinn.~~

Seint á fundinum kom fram tillaga um að krefjast þess, að læknir og lyfjabúð væri sett á Ísafirði, kaupstað. En þótt undarlegt megi virðast var tillagan felld. – Ekki töldu mótgangsmenn tillögunnar sig máli þessu mótfallna, en báru því við, að verkefni fundarins væri orðið helzt til mikið, og fleiri mál afgreidd, en brátt mætti [illegible], að fram næði að ganga. – Þó má telja víst, að þessi hreyfing, sem komst á mál þetta þarna á fundinum, hafi aukið skilning á nauðsyn læknis á Ísafirði, og þokað mönnum saman um kröfu í þá átt. – Varð þessa og ekki langt að bíða úr því, því ~~fastur~~ héraðslæknir (Þorvaldur Jónsson), var skipaður á Ísafirði 1863.

Þess var getið að Tjaldbúðargrundin hefði batnað og, að forseti fundarins hefði látið gera við hana. Var efnt til samskota á fundinum upp í útgerðarkostnaðinn. – Safnaðist frá fundarmönnum úr Barðastrandarsýslu 4 ríkisdalir, 22 skildingar, frá fundarmönnum úr Strandasýslu 2 dalir, 36. sk. og frá fundarmönnum úr Ísafjarðarsýslu einungis

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

64 skildingar. Má og [20] því marka, að fundurinn hefir aðal-lega verið sóttur úr Barðastrandarsýslu, en lítið sóttur úr Ísafjarðarsýslu.

Í ræðu að fundarlokum gat fundarstjórinn þess, að nú væru 10 ár síðan fyrsti Kollabúðafundur kom saman. Fór hann lofsamlegum orðum um árangur fundanna, einkum það, sem fundarmenn af hinum dreifða Vestfjarðakjálka hefðu fengið hver af öðrum, og áhrif þeirra út á við. Hefðu þegar 30 af aðalverkefnum fundarins verið til lykta leidd. – Af þeim mætti telja 14 til héraðsmála, „eður snertandi fundarsvæðið, en 16 alþjóðleg málefni". Fundur þessi stóð í tvo daga. – Virðist hann hafa farið einkar skipulega fram – og hinn síðasti, sem athygli vekur út í frá.

Úr þessu tók fundarsóknin til Kollabúða að þverra og var þá helzt sótt til fundarins úr nálægum sveitum.

Vissa er þó fyrir að fundir voru háðir þar árin 1861, 1863 og 1865. – Skýrslur um þá er ekki að finna í samtíma blöðum, en þess lauslega getið í fáum orðum, að fundir hafi verið haldnir, og hið sama má sjá af Alþingistíðindum. – Hafa þessir fundir verið daufir og litla athygli vakið. Um þessar mundir lá og sjálfstjórnarmálið á milli í dái, en fjárkláðamálið skyggði á hin meira-háttar mál. – Þegar kemur fram á árið 1865, taka stjórnmálahreyfingarnar aftur að aukast, og harðna allt þar til stjórnarskráin 1874 fékkst

Þrátt Kollabúðarimman var að mestu fallin og orð-
-rómar þagnaðir. Enginn undirbúningur virðist hafa
verið gerður til þess að halda þessu við, eftir fundinum
1859. – Kollabúðafundirnir voru því taldir til sögunnar
og lifðu í endurminningunni, sem sögulegar minjar.
Þó skyldi einu sinni enn þá háður þjóðmálafundur
~~að~~ á Kollabúðaeyrum í sama sniði og fyrrum.
Árin fyrir og um 1890 vaknaði mikill stjórnmálaáhugi
um Vestfirði og einkanlega við Ísafjarðardjúp. – Stóð
það í sambandi við útgáfu Þjóðviljans, og áhuga-
-söm afskifti þeirra Skúla sýslumanns Thoroddsen og
séra Sigurðar Stefánssonar alþingismanns í Vigur, einkum af
stjórnarskrármálinu, ~~fyrst og fremst~~. – Þá var það stjórn-
-málastefna Benedikts sýslumanns Sveinssonar, sem hallað
lengi margra hinna sóknharðasti stjórnmálamanna
landsins. – Miðlunin svonefnda, sem Páll Briem var
frumkvöðull að og kom fram á Alþingi 1889, átti sér
svarna fjandmenn þar sem þeir voru, Skúli og séra
Sigurður. Tilgangur fundarins mun einkum hafa verið
sá, að sameina Vestfirðinga á einum fundi við endurskoð-
-unarstefnunni, en kveða „Miðlunina" niður.
Fundarauglýsingin var birt í Þjóðviljanum 18. apríl
1891, og fundurinn ákveðinn 20. júní, á hinum
veglega þingstað á Kollabúðaeyrum. Fundarboðendur
voru þáverandi þingmenn Ísfirðinga, þeir séra Sigurður Stefánsson
og Gunnar Halldórsson í Skálavík; og Skúli Thoroddsen, sem-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hafði verið kosinn þingmaður Eyfirðinga vorið áður, eftir fráfall Jóns á Gautlöndum.
Þegar hér var komið, voru þingmálafundir orðnir nokkuð tíðir í kaupstöðunum og þéttbýli sveitunum. Þingvallafundir höfðu margir verið háðir, hinn síðasti og einhver fjölsóttasti vorið 1888. – Vakti því boðun Kollabúðafundar ekki jafn mikla athygli út í frá og áður. – Þó varð fundurinn mjög vel sóttur. Sóttu þangað um 150 manns; voru flestir þeirra úr Austur-Barðastrandarsýslu, úr norðurhluta Strandasýslu allmargir, svo og úr Ísafjarðarsýslu og vestanverðri Dalasýslu.
Fundarstjóri var kosinn Skúli Thoroddsen, ritarar séra Guðm. Guðmundsson í Gufudal og séra Þórður Ólafsson, þá á Gerðhömrum í Dýrafirði.
Ályktanir voru gerðar í öllum aðal-þjóðmálunum, sem þá voru á dagskrá. – Í stjórnarskrármálinu var haldið fram hinum ítrustu kröfum í samræmi við stefnu fundarboðanda. – Krafizt var bættra strandferða, með reglubundnum gufuskipaferðum umhverfis landið. Einnig var óskað eftir fullkomnari póstferðum. – Eftirlaun embættismanna talin alltof mikil byrði á þjóðinni. – Á þeim árum var deilt um leysing vistarbandsins. – Hnig ályktun fundarins í þá átt, að leysa bæri vistarbandið, enda varð það að lögum skömmu síðar. – Þá voru og gerðar all-frjálslegar tillögur um aukna alþýðumenntun. – Kröfur

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

vóru og gerðar um jafnrétti kvenna og karla. – Taldi og brýna nauðsyn á, að mæla upp Breiðafjörð og að halda ~~þar~~ uppi reglubundnum gufuskipaferðum um flóann. – Samþykkt var og tillaga um afnám dómsvalds ~~hæstaréttar~~ Dana í íslenzkum málum. ~~og þess krafist að dómsvaldið yrði flutt inn í landið.~~ –

Allt vóru þetta málefni mál, sem þá vóru jafnan ofarlega á baugi í blöðunum og á mannfundum.

Fundurinn stóð einungis 11 klukkustundir. Má, af málum þeim, er fundurinn tók til meðferðar, marka, að fundarmenn hafa haldið sig ~~sér~~ vel að störfum, og ekki eytt tíma í óþarfa mælgi. – Auk Skúla Thoroddsens ~~var~~ sóttu þeir ~~staddir~~ fundinn ~~á fundinum~~ alþingismennirnir Gunnar Halldórsson í Skálavík og séra Sigurður Jensson í Flatey. ~~en séra Sigurður Stefánsson í Vigur mun þar ekki hafa verið, forfallaður.~~

Tóku þingmennirnir mestan þátt í umræðunum, en margir fleiri tóku til máls ~~[illegible]~~, þar á meðal séra Guðmundur í Gufudal, sem ~~þá~~ var málskörungur góður. – Þá vakti og ungur bóndi úr Strandasýslu, Guðjón Guðlaugsson á Ljúfustöðum, athygli fyrir glöggar ræður. – Bar fundarmönnum saman um, að þar væri ~~efni í þjóðmálamann~~ þingmannsefni, enda reyndist það svo, því að áður eigi var Guðjón kosinn þingmaður Strandamanna. –

Fundurinn varð að halda undir beru lofti, og var ~~að~~ notazt við kassa, sem ræðustól, en fundarstjóri og ritari sátu við smáborð. – Þessi útivist

~~(Guðjón Guðlaugsson á Ljúfustöðum)~~

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hæði mjög fundarstörfum 24. hvi að ~~truflað fundarstörfin [illegible] vegna þess að~~ úr-
-hellisrigning var mestan hluta dagsins.

Bjarni bóndi Þórðarson á Reykhólum ~~a~~ hafði ann-
-ast undirbúning fundarins. - Lét hann reisa tjald gott í heimi fornu búðartópt, og hafði þar veitingar. Þótti honum og fólki hans farast það myndarlega.

Þegar Skúli Thoroddsen sleit fundi þessum að kveldi 20. júní 1891, var sögu Kollabúðafundanna lokið. ~~og í þann [illegible]~~

Engin fundarbók hefir varðveizt frá fundunum, að því ~~er~~ er vitað er, og sögufróðir menn þykjast aldrei hafa orðið varir við fundarbók þaðan.

Nýlína # Þátt þenna hefi ég tekið saman, eftir frá-
-sögnum blaða og rita á víð og dreif.

Má sjá það af samtíða ritum, að fundirnir hafa þótt viðburðir ekki litlir, einkum hinir fyrstu þeirra.

Að lyktum skal þess getið, að enn var haldinn fundur að Kollabúðum hinn 6. júní 1895. Boðuðu þeir til hans þáverandi alþingismenn Barðstrendinga og Stranda-
-manna (séra Sigurður Jensson og Guðjón Guðlaugsson.) ~~[illegible]~~ Voru boðaðir þangað fulltrúar úr ~~13~~ hreppum Barðastrand-
-arsýslu, Strandasýslu og vesturhluta Dalasýslu.

Eftir því, sem Þjóðólfur 28. júní segir frá, komu 17 fulltrúar á fund þenna, en alls voru áheyrendur þar 34, og var samþykkt að veita þeim öllum atkvæðisrétt á fundinum. — Fundarstjóri var

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

sr. Sigurður alþm. Jensson og síðan séra Arnór Árnason í Felli. – Varð þetta síðan venjulegur þingmálafundur, samskonar og þá voru hvarvetna haldnir í kjördæmum landsins, áður en Alþingi 1895 kom saman. Tillögur voru samþykktar í 10-12 málum, þeim er þá voru helzt á dagskrá þjóðarinnar, svo sem stjórnarskrár-málinu, samgöngumálum, háskólamálinu o.s.frv. – Fund þenna má skoða sem nokkurskonar útgönguvers hinna fyrri venjulegu Kollabúðafunda, en getur þó ekki til þeirra talizt vegna þess ~~fyrir~~ að hér var ekki um fjórðungs-fundarhald að ræða, heldur þingmálafund ~~nærliggjandi~~ nálægra sveita. – Mun þetta hinn síðasti þjóðmálafundur, sem háður hefir verið á Kollabúða-eyrum. – Þingstaður Reykhólasveitar er nú í Berufirði, og eru því þjóðmálafundir og hreppsfundir haldnir þar.

* Þegar meta skal gildi slíkra funda, ~~kemur einkum~~ sem Kollabúðafundanna, kemur einkum tvennt til greina. Annarsvegar áhrif þau, er þeir höfðu á gang landsmálanna, á Alþingi og stjórnarvöld landsins, og á hinn bóginn þann félagsanda og framfarahug, sem þessir samfundir fremstu manna Vestfjarða-kjálkans vöktu í hugum fundarmanna, og breiddu ~~[illegible]~~ þannig sig út frá sér. Hvorugt þetta verður að vísu metið, sem einkum fyrir ákveðinn [illegible], né sem greiðsla eða viðurkenning fyrir unnið verk.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Tillögur fundanna hafa þó greinilegan ávöxt borið. Ber umsögn fundarstjóra 10. fundarins því ljóst vitni: Þess sjást líka merki í Alþingistíðindum og blöðum frá þessum árum ± að öðru & útaf til Kollabúðafundanna.

Ýmsar fundaályktanirnar sýna, að fundarmenn hafa glögglega skilið nauðsyn þess, sem koma skal, en verið að öðru leyti á undan sínum tíma. Svo & einkum um Sjómannaskólamálið og búnaðarfræðsluna, sem báðum var hrundið úr vör fyrir atbeina fundanna. — og sjómannakennslan komst að orðu á fundi góðan grundvöll fyrir ósérplægni forgöngumannanna. Það var ekki sök forgöngumannanna, þótt hér var reist ekki upp sjálfstæður skóli þegar, heldur tregðu stjórnarvaldanna og daufum skilningi almennings.

Alþingi var og ráðfátt í þeim efnum í þá daga. Það var alls ekki viðurkennt, að ríkið ætti að skipta sér af ~~slíkum~~ málum, eins og kennslu í siglingafræði, svo búfræðismenntun bændaefna. — Uppfræðsla embættismannaefna ~~var~~, var einakennslan, ~~[illegible]~~ sem stjórnarvöld landsins töldu sér skylt að annast.

Um félagsmála- og landsmálaályktanir, sem Kollabúðafundirnir vöktu úrbætur um Vestfirði, fer varla teljandi sögum, einkanlega fyrstu ár þeirra.

Hreppafundirnir, ~~og~~ sem haldnir voru á ýmsum stöðum um ~~[illegible]~~ Vestfirðinga fjórðung í sambandi við fjórðungsþing, hétu, komu

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

því ljóst vitni, hve almenningur lagði mikinn hug á alþjóðleg mál-
efni, og Kollabúðafundirnir voru sprottnir af traustari rótum
en augnablikslöngun nokkurra manna til þess að
komast á fundinn.

Það má og tvímælalaust telja, að meðan Kollabúða-
fundirnir voru í fullu fjöri, hafi félagsandi og landsmála-
áhugi jafnan verið í blóma í suðurhluta Barða-
strandarsýslu, en hnignaði síðan átakanlega
um langt skeið. — Þótt Kollabúðafundirnir
væru sóttir meira eða minna úr öllum Vestfjarðasýsl-
unum og einnig úr Dalasýslu, og að ýmsir
mikilhæfir menn þeirra sýslna hafi ef til vill á
stundum ráðið þar jafn miklu og sett svip á fund-
ina jafnvel framar Barðstrendingum, þá hvíldi jafnan
allur undirbúningur og athöfn við fundahöldin á
herðum sýslubúa, og fyrst og fremst þeirra, er næstir
bjuggu fundarstaðnum.—

Kollabúðafundir eru því tengdir Barðastrandar-
sýslu, einkanlega austursveitum hennar
fremur, og Flateyjarhreppi; og merkur
þáttur í sögu þessarar fögru og margbreytilegu sveitar.

Kristján Jónsson frá Garðsstöðum

Sjá bls 4.

# #

Nú em sest og sætin ör
síðan ég að vexti smár,
horfði á bænda herfylking
hefja lið gamla fjórðungsþing.

Við lið fyrsta fundarhald-
fagurt sá ég grænofin tjald.
Þing var sett og þulin skrá,
þögðu menn og hlýddu á

Og er talan endud var
ótal glumdu raddirnar,
sá ég glymum gleði þá
glóu tár í margri brá.

Var það draumur, sem ég sá?
svo fannst mér um stundu þá.
fullvíst sjá hvar sólin blíð,
sýndi nýja og betri tíð.

Fríð var eyrin fjöllum girt,
fjörðinn lýsti sumarbyrt.
skein á vötn og skriðgræn hlíð.
)(og Skógar(kög á aðra hlíð.

'O, mitt bernsku sumarsvið!
Sendargarpar þektust ið:
voru áar áttu það
óðalsland og helgistað.

—

Þar við fagran fuglasöng
fannst oss ekki stundin löng,
meðan orti söngum sinn
sumarglaði þrösturinn.

Fagra lið, sem minnið man,
mundi söng sú ályktan,
að fylgi vort um bræðrabyggð
bændamenning verði tryggð.

Hér var allt með hófi og gát.
hvorki þrætur, raups né stát.
heldur fjör og fögur trú
felst á, sem kæmi á ný.

Brosir ennþá björt og hlý.
byggðin huga mínum í.
einnig sú hin fróða fjöld
fann ~~glymum~~ bók við sjónarhjöld

Flesta þá ég fann og leit
fundarmenn í vorri sveit.
Fyrri löngu fald sem fal;
fáein nöfn ~~stuf~~ ég telja skal.

Fremstur stóð hér fóstri minn,
fróður, knár og vel borinn
arfi Boga, Brynjólfur
Breiðfirðinga mæringur.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Einnig komu Flatey frá
feðgar báðir þingið á:
Ólafur presta öldungur
og ungi skáld hans snjalli ber.

Með þeim fylktu á fundinum
feðgaval úr Sviefneyjum:
Hafliði frækni fullhuginn
fornan studdi víkinginn

Einn af elstum inginn þar
Ólafi Staðarpresti var.
ólíkleyri í vinduegi
og annar „ gæðinn vatnsfirzki“

Séra Guðmund man eg minn
móðurbróðir, Jón og Finn
Mikael prófast málsnjallan
og Magnús sterka sjólmann

Kleifabræður komu þar
kunnir að dáðum menningar.
Torfa og Ásgeir inna enn.
ókátt má, sem snilldarmenn.

Fáa meiri menn en þá
meðal bænda land vort á
þegar fylktu fundarsal
frændur Torfa í Ólafsdal

Nú er sögn í þessum reit
þú minn kæra gamla sveit!
Gleymust samt þótt geysi hel:
göfgi hálsar, lífið vel.

Fríð brattinu fjörðinn minn,
fósturbyggð og þingstaðinn,
blessi lýð og landsins plóg.
og lífgi enn minn gamla skóg!

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

~~Mótt. Hvar þessa sitúar~~

Menn þeir, sem Matthías nefndir í ~~[illegible]~~ gjörði þessu voru sumir meðal forvígismanna fundanna, en aðrir meira eða minna riðnir við þá. Og með því Bolvíkingar kannast eflaust nú orðið lítið við þá, skal þeirra hér getið:

Brynjólfur Benediktsen í Flatey, einn af nafnkunnustu Breiðfirðingum sinnar samtíðar, auðsældarmaður, fræðimaður og áhugasamur um þjóðmál. — Þeir feðgar séra Ólafur Sívertsen, og séra Eiríkur Kúld — þeir voru báðir alþingismenn Barðstrendinga um langt skeið. Voru þeir jafnan mikils metnir. ~~[illegible]~~. — Eyjólfur Einarsson dbrm. í Svefneyjum, kunnur öndvegishöldur Eyjamanna, og fyrsti alþingismaður Barðstrendinga 1845-49. — Hafliði sonur hans bjó um langan aldur í Svefneyjum eftir föður sinn. — Séra Ólafur E. Johnsen á Stað, móðurbróðir séra Matthíasar, mætur klerkur. — Hann var þjóðfundarfulltrúi Barðstrendinga 1851, ásamt Brynjólfi í Flatey. — Séra Þórarinn Böðvarsson í Vatnsfirði, síðar í Görðum. Hann varð síðar einn af fremstu klerkum landsins, og áhrifamikill þjóðmálamaður. — Jón í Djúpadal, faðir Björns ritstjóra og ráðherra, og Finnur á Eyri, gerðabótamaður mikill, báðir vel metnir bændur. Lárus M. Johnsen prófastur í Holti í Önundarfirði. Hann var annar fulltrúi Ísfirðinga á þjóðfundinum. Magnús Gíslason var settur sýslumaður í Barðastrandarsýslu um þessar mundir, en síðar í Mýrasýslu og þjóðfundarfulltrúi. Hann var talinn hæfileikamaður.

Kleifabræður voru þeir Eggert á Kleifum, Magnús í Tjaldanesi, Benedikt á Kirkjubóli, Sumarliði og

Séra Guðm. Einarsson síðast á Breiðabólsstað um langan aldur alþm. Dalamanna, atkvæðamaður og mikils metinn.

verkt!

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Snæbjörn í Hergilsey, allt mikilhæfir bændur. Þeir Eggert og síðan Magnús vin frænda minn. Þeir bræður Ásgeir og Torfi Einarssynir, hinir mestu bændaskörungar og þjóðmálamenn. – Ásgeir var um þessar mundir þegar orðinn þingmaður Strandamanna, en Torfi varð síðar þingmaður þeirra.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

voru stundaðar á árabátum. – Kátt var oft í
Kotinu, er útróðramenn komu heim úr verinu.
Bæði bættist þá oftast björg í bú, sem oft og
tíðum var að sönnu engin vanþörf á, og svo
fannst heimafólkinu róðramaðurinn úr
helju heimtur. Var þá oftast gjörður einhver
dagamunur í veitingunum. t. d. gefið kaffi með
lummum ~~eða~~ a pönnukökum, og ~~[illegible]~~ brennivín
út í kaffið, ef til var. ~~Kvaða þeim sem þáðu það~~
– Að öllu þessu loknu gekk lífið og athafn-
-irnar ~~[illegible]~~ úrðast sinn vanalega seinagang,
þar til búizt var í ver að nýju – þá varð aftur
uppi ~~[illegible]~~ fótur og fit á heimilunum.

Pétur Jónsson
frá Stökkum

[— — — Þegar heim var komið með fiskinn var honum hlaðið í fiskhjallana. Þ. reistir voru í kletta-rimunum og afskekktum slóðum nærri sjó, og áttu hinir stærri bændur marga slíka hjalla. — Hákarlshjallar voru hafðir á líkum slóðum. Í þeim voru geymd auk hákarlsins, rafabelti, riklingur og annað góðmeti, sem ekki var snætt nema á stórhátíðum og svo ef góðs gesti bar að garði — og þá þó venjulega rennt niður með einhverju hressandi munngáti.

Skyrhákarl og brennivín þótti ekki síður herramannsmatur í öllum Breiðafirði í gamla daga, heldur hreinn og beinn konungamatur — og segir það ramman um, hvað fáir ýmiskonar tepruskap og óbeit á einföldu, þjóðlegu mataræði. — —

— — Útróðramennirnir úr Breiðafjarðareyjunum og annarstaðar úr Barðastrandarsýslu eru nú flestir komnir undir græna torfu eða hvíla í söltum sjó, en þeir fáu, sem eftir lifa, orðnir gamlir menn. Þeir voru víkingar í orðsins bestu merkingu. Afreksverk þeirra eru nú flestum gleymd og menn hirða ekki um að muna þau. Um þá má segja, eins og Jakob Thorarensen segir um hákarlamennina á Ströndum:

Dropar voru þeim engir haugar,
en yfir þeim logar hróðurglóð.

B. Sk.]

(Þetta á líklega að vera eftirmáli
eða betri lýsing í þættinum. [illegible])

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur